WÃNHKALÁ JÓ

KABEL

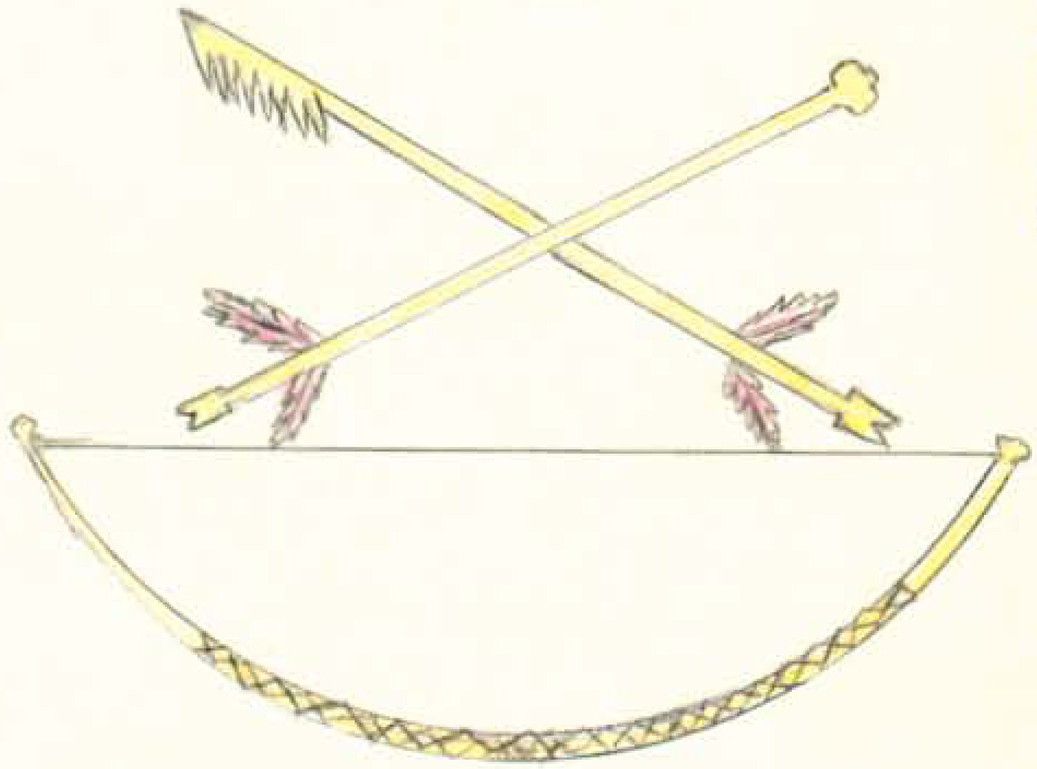

ACERVO MARI

MDI 274

ESTADO DE SANTA CATARINA
SECRETARIA DE ESTADO DA EDUCAÇÃO E DO DESPORTO

BIBLIOTECA DO MAR
GRUPO DE EDUCAÇÃO INDIGENA
Nº TOMBO 130

1999

MDI 274

Assessoria Antropológica: *Ricardo Cid Fernandes*
Assessoria Lingüística: *Gilvan Müller de Oliveira*
Assessoria Pedagógica: *Cássia Ferri*

Capa e ilustrações: *Professores da etnia Kokleng*

Ficha Catalográfica
(Catalogação na fonte pela Biblioteca da Secretaria
de Estado da Educação e do Desporto)

VÃNHKALA JÓ KABEL -- Florianópolis:
Secretaria de Estado da Educação e do Desporto, 1999. 24p.

Catálogo sistemático:
índios 572.95

Este livro contém a "história" do primeiro contato dos Xokleng com o homem branco (não índio), em 22 de setembro de 1.914.

A história está sendo acompanhada de gravura, com a idéia de fazer o resgate da história dos "antepassados".

Este livro será utilizado em sala de aula com os alunos de primeira a quarta série, nas Escolas Indígenas da Reserva Indígena de Ibirama/SC.

Foi elaborado em um Curso de Capacitação realizado de 23 a 27 de março de 1.998, promovido pelo NEI (Núcleo de Educação Indígena), com a participação 0Pdos professores "multis-seriados" e os professores bilíngües.

Participação dos professores:

Geníce Fiamoncini (E.I.I.M. Duque de Caxias)
Ires Alves Gakran (E.I.I.M. Brasilio Priprá)
Adão de Almeida (E.I.M. Jangõ Priprá)
Rodrigues Pinto Rei (E.I.M.Co-ngroi Nrê Schidn Mongconã)
Sandra D.U. Farias (E.I.I.M.Vanhecu Patté)

Professores Bilingües:

João Criri
José Cuzugn Ndili
Nanblá Gakran
Zilda Priprá

Vãnhkala jó kabel

Vãtxỹka, jug nũgjẽn tõ voble vũ, jõ nũgjẽn tõ kóvi blé vã jõ mõ óg:
— Like jã nã, vákáplág óg vãnhkala li nã ke jãg. Kũ nã, zug te óg blé vãnhkala kũ nã, óg blé nõ jãg -gé ke óg, vã jõ mõ mũ.
Kũ óg, ha jãgló óg, zug te óg lãg gé ke mũ:
Ké ke jã óg, jãgló mõ to vãtxin mũ.
— Óg blé vãnhkala jãg! Kũ nã, ki ag glã te óg ja õn jã! Kũ ha jãgló, voble te kóvi te blé jãgál te to kamũ mũ. Ti to óg kage mũ, ẽ tõ ti tanh jé.
Ha jãgló ti jé kóty tẽ. Kũ óg mũ mũ, óg kuge te génh kũ, óg jãn te blé génh kũ kute te ló mũ mũ.
Kulag te kũ óg katxol katxin tõ ẽn ka já te to mũ mũ. Like te jé Txukábág plũ tõ kagglég zi vũ ẽ bén te mõ:
— Enhõ Voble mõ vẽ! Jé ta ẽnhõ katxol katxin tan mũ ta, kagmẽ jé tẽg jé nũ ti tõ ẽ̃nh mãg. Enh la katxol tũ tẽ ké ke kũ nũ, katxol jé txul ké ke mũ. Kũ mã Voble mõ vẽ. Jé ta, ẽnhõ ti kagmẽ! — Ke zi mũ.
Kũ ta, mã kũ ti mõ:
Voble! Voble! Ke mũ ló ta:
Hõ - ke mũ.

—Voble! Katxol katxin tõ vãnhgénh jó ka jã ta mã, ẽnhõ ti ban jé tẽg! Ti kagmẽ jé tẽg! Jé nũ ti mõ jãgzó - ke ta ti mõ mũ. Kũ óg dyg mũ:

— E ... kũ katxol kagmẽ kũ ti mõ jãgzó jé - ke mũ.

Kũ, voble te mã kũ:

— Kóvi! Kulag gũ mã, vój ke kũ, ẽnh jãnkénh ló!

— Kũ nã katxol to ẽnh jãgnãg mũ tóg to mũ jã! Kũ mã, ẽnh djy lẽl! Jé nũ ti kagmẽ! Ke mũ.

Zug te óg tõ to kamũ kũ, ẽ tanh to ti jáklén vã. Kũ óg, txagõnh hén mã kũ óg to kamũ mũ.

Kũ óg, kute zyl te ki hun ge kũ ha mãg nỹ, mẽ óg ha mãg, mẽ lẽl nỹ.

Mũ jãgló ji, gu tá ji, kakénh te kajazyl te tẽ jã.

Kũ óg ji vã jõ mõ:

— Vãnhgénh jó ha to kakénh kajazyl vũ te jã - ke mũ.

Jãgló vãnhpãg te vũ, gu tá, vu nẽ tá ji ta tẽ jã.

Ha jãgló, ha tõ óg tõ penh pénũ jó vã, kũ óg vun kũ kajaply mũ. Ku katagãl te, katẽ kũ ta, vãnhgénh jó te mẽ ta, kute te mẽ lẽl jã.

Kũ Voble te ẽ légle tõ kóvi te mõ:

— Kóvi! Jé nũ óg mõ vẽ - ke mũ.

Jãgló ta:

De jé! Hã kũ óg tõ ag lãn ke nũ vã - ke mũ.

Kũ ta:

— Ẽ! Hã like kũ ta ẽnh txanh jé!

Kakó mõ Voble te:

— I! Jé nũ óg mõ vẽ! Kũ ta katagãl te mõ:

— Ẽnh kaké ! — Ke mũ.

Mũ jãgló katagãl te, mã mõ ta:

— Há ... A to vãtxin nẽ há! Kul kutxug vin ke vã, bég, klãgdja blé! — Ke ta mũ.

Jãgló ta, klãgdja bág tõ tóg ge nõ bó jã. Plul ta jã. E kul te jundjun kan kũ ta plul jã. Lagãnh blé ta jã. Palmas tá Lagãnh te katẽg vã. Ti tõ ti jé kyl kũ ti blé kánãtẽg vã.

— A to vatxin nẽ ha - ké ke mũ.

Jãgló ta mã kũ ti mõ:

— Ũn tõ kónhgág nũ vã? — Ke mũ.

— Katẽg ló! Bég blé kul kutxug vin ke vã - ke ta jã. Klãgdja te ta ti mõ ven kũ jã.

— Klãgdja vun jé katẽg! Gé ke ta, gynh mõ ti mõ ven kũ jã. Kũ voble te ti mõ:

— A tõ ẽnh txanh jé ha tõ jõ vẽ vã!

— I! ... A to vatxin nẽ há - Ké ke mũ.

—Klãgdja to katẽg! A tũ vã! —Ké ke ta ti mõ mũ. Katagãl te, Voble te Kóvi te blé óg vã jõ kó to ka mũ. Katagãl te tõ kó nẽtũ klẽ klãgdja te zãg ke vã.
Kũ voble te ti mõ:
—Kó nẽtũ ta klẽ zãg! —Ge mũ.
Kũ ti tõ mã kũ to katẽ jãgló vũ, tóg te tá vũ, Vãjẽky, Pãntxi blé óg katagãl te to kamũ óg jógnẽgánh te mõ. Jãgló ta, klãgdja te vun kũ, kó nẽtũ te to tẽ.
—A tõ ẽnh txanh jé, ẽnhõ klãgdja te zi txul vã.
—I! A to vatxin nẽ há!
—Ke kũ mã bó katẽg kũ kó nẽtũ ta klẽ zãg - ge mũ.
Ti tõ tóg ge mũ jãgló, ti do te katẽ kũ, ti pãn vãtxo te ki, tõg ge lum ke mũ.

Kũ katagãl te, vég te tẽ mũ, Lagãnh te blé. Kóvi blé Voble te óg, kute ló mũ mũ. Kũ ta ẽ kánhka te óg to jũ mũ:
—Dejé dén tõ ẽnhõ klãgdja ji - Enh xõ̃ vun ke te ló mã, vég nỹ jé ke mã ka, ve mõ ẽjõnẽgánh te tá, ti to van te zun mũ.
—Etxõ tanh gé ke ha jãgló. ẽtxõ ti blé vãnhkala jé, ẽtxõ ti mõ dén te jé ke vã. Jãgló mã, ẽjõgnẽgánh te tá, ha tõ ti tanh jé ke mũ. Ti vég ny ha, jé nũ klãgdja bó ti jã te, ti mõ zé ke jã, jé nũ va! —Ke ta mũ. Ti tõ klãgdja bág te jé txul vã. Jãgló ti tẽg jó tẽ. Kũ vel kóvi te Voble te blé kute te tá nõdẽ. Ũn txi óg tõ ti jyjy ha vu katagãl ké ke mũ. Kũ ta, ãggókam te tá, goj katxin kóza te tá nẽ. Kute te mẽ katagãl te mẽ lẽl kũ lagãnh te blé jã. Like te jé lagãnh te tõ mẽ dégugluzéj kle jó vã. Ti jóblé tõ lynh tõ vel mẽ kle jó vã. Kũ lagãnh te tõ ẽtõ mẽ óg pãn ve jó te ti mõ mẽ kabén vã, tóg jãgló. Kũ katagãl te, klãgdja te vun kũ ẽjãg jó ka katẽg jã bam mũ.

Kũ Voble te kóvi te mõ:
— Jé nũ ti mõ vẽ ban! Ge mũ ló, kóvi te:
— Dejé! Va ta ló pãg hũ, ta ag ge ũ kajã hó! Kó nẽtũ bág vũ ka jã; kũ ta, zy jã kũ, ti mõ:
— Ẽnh kake! ke ban mũ.
Kũ ta, mã kũ:
— Há! A to vatxin nẽ há! — Ke vũ katagãl te mũ.
Kũ ta ti mõ:
— Klãgdja vun jé katẽg! Kul kutxug vin ke vã!
Bég kupli blé! klãgdja bág vun jé katẽg! — Ge ta ti mõ ven kũ, jã ké ke mũ.
Kũ Voble te ti mõ:
— Bó katẽg! — Gé ke mũ.
— I! Enhtxanh mã tẽ! — Gge kũ ta:
— I! A tanh ke tũ nũ tẽ.
Voble ha vũ ti mõ like mũ. Kũ katagãl te ti mõ:
— A to vãtxin nĩ há — Gé ke ta ti mõ mũ.
Vój ke kũ Voble te tõ ti blé vẽ vã.
Kũ ta ti mõ:
— Klãgdja vun jé katẽg! — Gé ke mũ.
Kũ ta ẽ kánhka te óg mõ to vãtxin ban mũ:
— Vég nỹ ha! Va mã ti to vel van te zun ban hó! Jé nũ ti tõ klãgdja bó jã tóg te va! — Ke ta mũ. E kánhka óg to ti jũ vã, óg tõ ti to pãg ban to aklén kũ.
— Tóg jãgló mã vyj bó jã!˜

I! Vyj tũ tẽ! — ke ta mũ. E kũ̃l te jujun kan kũ ta plul jã. Kũ ta:
— Tũ tẽ! Mã vé! Tũ tẽ! Klãgdja ha vũ pil nõ! — ge ta mũ.
Tóg ké ta, ti blé vãnhõ kóto katẽ jã, kó nẽtũ te klẽ klãgdja te ji kũ ta, to ti blé vãnhõ, kóto tẽ mũ. Kũ ta ẽ légle tõ Kóvi te mõ:
— Vun jé tẽg! Kũ ta to tẽ vag mũ.
Ẽ tõ klãgdja te vun kũ ta:
— Jé nũ tõ ti ka nẽtã!
— ke ta mũ.
Ẽ tõ ti tanh jé ti tõ ke vã. Jũ jógyn kũ tõg te óg nõdẽ. Ha jãgló óg tõ tóg te ló kage txul vã.

Óg tõ zug te óg blé nõ txul vã, kũ óg tõ klãgdja te vun jó vã. Kũ ta vég te tẽ kũ, Lagãnh te mõ ta, kul te to ta, génh jé tẽg ge mũ. Kũ ta kul te gég katẽ mũ. E tõ ti mõ klãgdja te zĩ̃ ti kũ ta, ẽ nẽga tõ bag ge mũ.
Tóg jãgló mãkyn, mũ jãgló ta ti mõ klãgdya te zig mũ.
Kũ Voble te, ti mõ, klãgdja te vag mũ.
Kul ka jãgnõ gé ke mũ tóg te blé ta, vagzun kũ, gég katẽ mũ.
Kũ ta:
— Kul kutxug vin ke vã! — ke ta mũ.
Kul géj katẽg! — Gé ke kũ Voble te Kóvi te mõ:
— To Tẽg! Kul te géj tẽg!
Ti tõ klãgdja zi jó te ha ki, vin ban te kũ ta ti mõ:
— Kul te géj tẽg!
Kũ kóvi te, to tẽg, gég mũ. Kũ ta ti mõ:
— Kute ló gég tẽ kũ mã tá vin jãgló Lagãnh te, ũ te to tẽg ban mũ, kũ ta, gég katẽ mũ. Kũ ta; Kóvi te mõ Voble te géj jé tẽg ban ge mũ.
Kũ ta mã kũ to tẽ, kute te ló gég tẽg ban mũ.

Voble ha vũ ka jã ké ke mũ. Kũ ta ẽ légle tõ Kóvi te mõ, kul te génh jé tẽg, kũ ta génh kũ kute te ló gég tẽ ké ke mũ.
Hã tõ, ũn tõ katagãl javag mũ te óg, kute te tá kamũ kũ, óg djin te tá dén te pigdju kũ gég mũ mũ.
Kóvi tõ kul gég tẽ tõ kute tá nõdẽ te gég mũ mũ.
Kũ óg, ẽ jul te kũ:
— Vãnhkala nũ mũ, kul ki nõdẽ tóg to. Kul tóg ti tõ bó jã ha to nũ ti blé vãnhkala mũ.
Vãnhõ óg vẽ vã, jãgló voble te Kóvi te blé, katagãl te blé vã jõ Kóto vã jõ mõ vẽ nõdẽ.
Óg tõ ti blé vẽ nõ ha ki kutyg tẽ mũ.
Kũ ta ti mõ dén te vin kan dẽ mũ.

Jãgló katagãl blé zug nõdẽ te óg, kakénh te ki, ag jãn te génh jé le mũ. Kũ ũ óg vũ vel nẽkóbág te mẽ pénvel jé le mũ. Tóg ké kutyg te kũ, ti tõ kul vin te hun ke mũ.

Kũ ta Voble te mõ:

— Kul ẽ txõ a mõ vin ke vã! To kamũ ban!

Ag kánhka te óg jé kyn jé tẽg! — ke ta mũ.

Kũ katagãl te, ẽ kajazyl ẽ tõ penh to pãg óg mãg mũ te ta, Voble te mõ zig mũ.

— Ẽnh kaké! Penh kónh ke vã! Penh vã! — ke ta mũ, ẽtõ bó katẽg te kũ mũ.

Kũ ta ti mõ zig mũ. E tõ kul gég katẽ vin jó ha ka ta zig mũ. Kũ ta, kóvi te mõ:

— To tẽg kũ va! Kũ ta to tẽ vag mũ.

Jãgló kutyg tẽ mũ. Kũ óg hun ge mũ.

Kũ óg ẽ tõ kul vin te to kamũ mũ. Mũ jãgló ji, ũn te óg gég mũ jó tẽ. Kũ Voble te ẽ légle tõ kóvi te blé to jũ mũ.

— Dén tõ kul gég jã, ẽ txõ, zé ti mõ vẽ hón kũ, génh ke te óg, ti to van lẽg mũ te óg, hã ve mõ ẽ txõ kul vin te gég mũ mũ! — ke ta to jũ mũ.

Kũ kul ũn pil ki nõdẽ.

Kũ Voble te, kul juzéj to ta vũ, ẽ légle tõ kívi te mõ zé ke mũ.

— Kóvi! Jé nũ, tóg jug jé ba! — Ke ta mũ.

Kũ kóvi te, ti likén ta:

— Kul ũn ki nẽ tóg mã jõ nẽm jé nũ Tukun jé ba! — ti tõ ẽ jug to vẽ vã.

Kũ ta, kul ũn kutxug to ti tõ kul kutxug vin ke vã, ke mũ te Kóvi te bag-mũ, kũ ta:

— Voble! Kul kutxug ki nẽ tóg mã ẽnhõ nẽm, jé nũ, ẽnh bá zi jé ba! — Ke ta, kul kutxug te to mũ.

Kũ Voble te vel:

— Kul ũn ki nẽ tóg mã ẽnhõ nẽm! Jé nũ Pãn txi jé ba! — ke ta mũ. Voble te jóblé vã.

Kũ Voble te vel:

— Kul ũn ki nẽ tóg mã ẽnhõ nẽm jé mũ jug jé ba! — Ke mũ. Vãnhõ mõ óg zéke ke to nõdẽ ké ke mũ.

Ké ke jã óg, génh kũ mũ mũ.

Kũ vel kóvi te:

— Enhõ kul kupli ki nẽ tóg nẽm! Jé nũ võjõ ẽnh txõ ke pã tõ bó txó! Kũ to lõg - ke ta mũ. Jãgló kutyg tẽ mũ. Kũ ag tõ mẽ nõdẽ ké ke vã.

Jãgló zug te óg katagãl te tõ ag gugmẽ tu ké ke mũ.
Jãgló jug te mãg tũ tẽ, ẽ nũjẽn vãnhkala te mãg tũ tẽ.
Kũ ji óg ẽ tõ vã jõ mõ mẽ kul te vin kan te kũ óg mũ mũ.
Kũ óg, génh kũ kutyg txi ka jul mũ.
Kulag te kũ óg vaha ẽ jumũ ha ló ka mũ mũ.
Kũ katagãl te óg mõ nẽkóbág te káglãg mũ.
Kũ ag tõ mẽ nõdẽg vã.

IMPRESSÃO

IOESC

IMPRENSA OFICIAL DO ESTADO
DE SANTA CATARINA

Fone: (0xx48) 239-6000

SANTA CATARINA